ראה

א. כתב הרמב"ם[1] „פירות הנלקחות בכסף מעשר שני אינן נפדין בריחוק מקום אלא א"כ נטמאו באב הטומאה אלא יעלו הן עצמן ויאכלו בירושלים", וממשיך בה"ב „זה חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר עצמן".

וכ' הרדב"ז דמקור דין זה הוא ב־משנה דמעשר שני[2]: הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא יפדה רבי יהודה אומר יקבר אמרו לו לר"י ומה אם מע"ש עצמו ש־נטמא הרי הוא נפדה הלקוח בכסף מע"ש שנטמא אינו דין שיפדה א"ל לא אם אמרתם במע"ש עצמו שכן הוא נפדה ב־טהור ברחוק מקום[3] תאמרו בלקוח ב־כסף מעשר שאינו נפדה בטהור[4] ברחוק מקום.

וכותב הרדב"ז: למדנו שהלקוח ב־כסף מעשר שני אינו נפדה ברחוק מקום לדברי הכל[5] וזהו שכתב רבינו זה חומר בלקוח בכסף וכו' שאין נפדין ברחוק מקום אלא א"כ נטמאו .. ואשכחנא בכמה דוכתי דטפל חמור מן העיקר.

והנה מ"ש הרדב"ז שדין זה דומה להא דאשכחן בכמה דוכתי דטפל חמור מן העיקר, מקורו בגמ' זבחים[6], דאיתא שם שמצינו טפל חמור מן העיקר בדין פדיון מע"ש — „והרי מעשר דהוא נפדה ואילו לקוח בכסף מעשר אינו נפדה דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה ר"י אומר יקבר" (אלא שאח"כ נדחית בגמ' דוגמא זו, כדלקמן סעיף ה).

אמנם בדברי הגמ' (שבדין פדיון מע־שר מצינו טפל חמור מן העיקר) יש שני פירושים — מתאים לב' גירסאות בגמ':

א) לגירסת ופירוש רש"י[7] (וכן הוכיחו בתוס'[8] מתוספתא) — הרא' היא מדעת ר' יהודה, דהלקוח בכסף מעשר שנטמא אינו נפדה (אלא „יקבר"), ואילו מעשר שני שנטמא נפדה אפי' בירושלים, אלמא דטפל חמור מן העיקר.

ב) „איתי[9] ספרים דגרסי הכא נטמא אין לא נטמא לא ומייתי ראי' מרבנן דטפל חמור מעיקר", כלומר, הראי' היא מלקוח בכסף מעשר טהור, שהדין הוא שאינו נפדה אפי' חוץ לירושלים (דרק אם נטמא יפדה), משא"כ מעשר עצמו (אפילו טהור) נפדה חוץ לירושלים.

ולכאורה כ"ה דעת הרמב"ם [לפירוש הנ"ל שברדב"ז, שלדעת הרמב"ם הוי דין זה בכלל „טפל חמור מן העיקר"] — שהרי ברמב"ם כאן מפורש, שהחומר שבלקוח בכסף מעשר לגבי מעשר עצמו הוא בנוגע לפדיית פירות טהורים (והיי־נו אליבא דרבנן, כנ"ל).

---

1) הל' מעשר שני ונטע רבעי פ"ז ה"א.

2) פ"ג מ"ו.

3) ובפרט את"ל ש„כי לא תוכל שאתו" (פר־שתנו יד, כד) הוא לא לעכובא, כ"א שדבר הכתוב בהווה. — ראה לקמן רס"ב ורס"ג.

4) ברדב"ז שם ליתא תיבה זו.

5) וכן כתב הרמב"ם בפיהמ"ש מע"ש שם. ובתוד"ה רבי יהודה (פסחים לח, א) בסופו כ' דהוא מדרבנן. אבל ראה תוס' הרשב"א (להר"ש משאנץ) פסחים שם. וראה לקמן בפנים. ואכ"מ.

6) מח, סע"ב ואילך. וראה אור שמח כאן, שה־רמב"ם כיון להא דזבחים.

7) ד"ה והרי מעשר וד"ה אינו נפדה.

8) ד"ה והרי מעשר. ועד"ז בר"ש מע"ש שם.

9) ל' התוס' שם. ועד"ז בר"ש שם.

והנה בהסברת טעמו של רש"י (וד־עימי') שס"ל שהראי' בגמ' אינה מדעת רבנן (שהלכה כמותן), כ"א רק מדעת ר"י – כתבו בתוס'[9], ד"האי (שפירות ה־לקוחים במעות מעשר אין לפדות חוץ לירושלים, משא"כ פירות מעשר עצמם) לא מיקרי טפל חמור מן העיקר דמעשר עצמו טהור נפדה ברחוק מקום כדי ליקח (לפדות) בדמים בירושלים בקר וצאן כו' אבל אם לקח פירות בו חוץ לירושלים כדי לאוכלם בירושלים לא יפדה כמו שלא הי' פודה מה שהי' לוקח בירושלים" [וכ"כ הרדב"ז שם (בפירושו השני) ד"הריי[10] זה כאילו קנאם בירו־שלים דלא חזו לפדיי' . . (ומסיים) וטעם זה מספיק אפי' למ"ד דלא מחמרינן בטפל טפי מן העיקר"].

ועפ"ז, את"ל שהרמב"ם ס"ל שיש בדין זה (שפירות הלקוחים אינם נפדים כמו מעשר עצמו) משום "טפל חמור מן העיקר", עכצ"ל שלא ס"ל להך סברא שפירות שנלקחו במעות מעשר "הרי זה כאילו קנאם בירושלים".

ב. ויש לבאר סברת הפלוגתא בהק־דם גדר פדיון מעשר שני, שיש לבארו בכמה אופנים:

א) דהוי היתר לגברא, כפשטות ה־כתובים[11] "וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו גו' ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך והלכת אל המקום גו'". דאף ש(עיקר) מצות מע"ש היא לאכול[12] את פירות המעשר עצמם בירושלים[13], מ"מ כאשר יש טורח לאדם להביא את ה־פירות לירושלים ("כי ירבה ממך הדרך גו'"), הותר לו לפדות הפירות בכסף, ולקנות בכסף זה פירות בירושלים ולאכלם שם.

ב) פדיון פירות מע"ש אינו בגדר היתר להגברא, אלא דכך היא מצות[14] מע"ש מעיקר הדין, דכאשר "ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו גו'" אמרה תורה שפודים הפירות בכסף כו'. כלו־מר: התורה קבעה מלכתחילה שני או־פנים בקיום מצות מע"ש[15]: א) הבאת הפירות עצמם לירושלים, ב) פדיון ה־פירות והבאת הכסף לירושלים ע"מ לקנות שם פירות כו' ולאכלם כו'[15*].

ובזה גופא י"ל בשני אופנים:

א) דין פדיון מע"ש הוא פרט בהדין הכללי דאכילת פירות מע"ש בירושלים,

---

10) וכ"ה הל' בר"ש שם (ולא כל' התוס').

11) פרשתנו יד, כד־כה.

12) ראה בארוכה מנ"ח (מצוה תמב), דאין מ"ע לאכול מע"ש בירושלים כ"א ל"ת ד"לא תוכל לאכול בשעריך גו'". ואשר כן מוכח מהרמב"ם דלא מנה במנין המצות מ"ע לאכול מע"ש בירושלים (ומנה רק ההפרשה – במ"ע קכח). עי"ש בארוכה.

וברמב"ן בסהמ"צ בסוף חלק המ"ע הוסיף המצוה שנצטוינו לאכול מע"ש ובכורות בירושלים. ואכ"מ.

13) כמ"ש (שם, כג) ואכלת לפני ה"א וגו'. רמב"ם רפ"ב מהל' מע"ש.

14) להעיר מתוד"ה אמר (מכות יט, ב), דלפני שיראה פני הבית אף ד"ליכא לאו אבל עשה איכא דכתיב וצרת הכסף בידך אבל בלא פדי' לא" (ועד"ז הוא בריטב"א שם). וראה כס"מ שם פ"ב ה"ו, דהביא תוס' הנ"ל בביאור דעת הרמב"ם. ואכ"מ.

15) וכדמוכח גם מזה ש"אפי' בפסיעה אחת חוץ לחומה" פודין אותו (מכות שם). ויתירה מזו, גם אם הי' הוא בפנים ומעשרו בחוץ, ואפי' הי' אוחז בקנה – מותר לפדותו שם בצד החומה (רמב"ם שם פ"ב ה"ח), ולא אמרינן שצריך להכניסו בפנים ולקיים מצותו בשלימות.

15*) להעיר מלשון רש"י שופטים כ, ו ד"ה ולא תחללו – בנוגע לנטע רבעי (ש"דינו להאכל בירושלים לבעליו כמעשר שני לכל דבר" – ל' ה־רמב"ם בהכותרת להל' מע"ש ונטע רבעי ושם רפ"ט) – "שהפירות טעונין לאכלן בירושלים א־לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים".

כלומר: המצוה דמעשר שני היא – שפירות מע"ש צריכים להאכל בירושלים, ויש שני אופנים לקיים מצוה זו, אם ע"י הבאת הפירות עצמן, או ע"י פדיית הפירות בכסף ולקיחת פירות בירושלים (בכסף זה).

ב) דין פדיון פירות מע"ש בכסף אינו (רק) הכשר מצוה המביא למצות אכילת מע"ש בירושלים אלא הוא דין בפ"ע. והיינו, שבפירות מעשר שני יש שני דינים נפרדים (שאינם תלויים זב"ז): א) הבאת הפירות עצמם לירושלים ואכילתם שם. ב) דין פדי', דפירות הנמצאים בריחוק מקום מירושלים יש מצוה לפדות פירות אלו – "ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך" (וכדמשמע גם מזה שקבעו ברכה מיוחדת על פדיית פירות מע"ש[16], הרי שפדיית מע"ש אינה (רק) הכשר למצות הבאתו ואכילתו בירושלים).

ג. ויש לומר, שלפי שלשת אופנים אלו יש להסביר את חילוקי הטעמים בדין דהלקוח בכסף מעשר שני אינו נפדה בריחוק מקום (אף שפירות מעשר שני עצמם נפדים):

א) בשיטה מקובצת[17] כתב "משום דאמר רחמנא במעשר טהור שפודים אותו חוץ לירושלים היינו בשביל טורח הדרך שחס רחמנא על טרחו כדכתיב כו' וזה שלקח מן הכסף פירות ברחוק מקום כדי לאכלו בירושלים ג"כ גלה דעתו דאינו חס על טרחו לפיכך אינו נפדה כשהוא טהור"[18].

דלטעם זה מוכח שעיקר דין פדיון מע"ש הוא בגדר היתר להגברא, שבגלל קושי הטרחא חס עלי' רחמנא והותר לו להביא כסף (במקום פירות) לירושלים, ולפיכך, אדם זה שגילה דעתו שאינו חס על טרחו, הרי הוציא את עצמו מהיתר זה.

ב) טעם התוס'[19] (כנ"ל), ד"מעשר עצמו טהור נפדה ברחוק מקום כדי ליקח בדמים בירושלים בקר וצאן כו', אבל אם לקח בו פירות חוץ לירושלים כדי לאוכלם בירושלים לא יפדה כמו שלא הי' פודה מה שהי' לוקח בירושלים" (וכמ"ש הרדב"ז (כנ"ל)[19] ד"הרי זה כאילו קנאם בירושלים").

ולטעם זה, דין פדיון מע"ש (אינו רק היתר להגברא אלא ש)זהו דין (פדי') בהפירות, היינו שזהו ממצות מע"ש ש"מעשר עצמו טהור נפדה ברחוק מקום כדי ליקח בדמים בירושלים בקר וצאן כו'", אלא שדין פדי' זה הוא אך ורק בשביל לקיחת פירות בכסף זה[19] – "ונתתה הכסף בכל אשר תאוה נפשך"[19*], ולכן, לאחרי שקנה פירות בכסף זה (אף חוץ לירושלים) נתקיימה ונגמרה מצות פדי' ושוב אין הפירות נפדים.

[וכן מפורש בקרית ספר כאן[20], דזה ש"פירות הנלקחות בכסף מעשר שני אינם נפדים בריחוק מקום כפירות

16) רמב"ם שם פ"ד ה"ג. ולהעיר מהשגת ה"ראב"ד שם ה"ד: והלא מכיון שמברכים על פדיונו מצוה הוא ולמה טומנין את המצוה. וראה לקמן ב"פנים.

17) לזבחים שם (מט, רע"א) אות א' (נדפס בסוף המס').

18) וראה גם מלאכת שלמה למשנה מע"ש שם: כיון דלקח צרכי סעודה מן הכסף וגלי אדעתי' דלא הי' קשה בעיניו להעלותו כו' הלכך קנסוהו דיעלהו ולא מצי פריק לי' דהוי זלזולו של מע"ש. אלא דשם מפרש כן דברי הר"ש שם.

19) כמו שהובא בדברי התוס', הר"ש והרדב"ז שם.

19*) פרשתנו יד, כו.

20) להמבי"ט רפ"ז מהל' מע"ש. וראה גם תוס' זבחים שם בתחלתו וכן בר"ש מע"ש שם. אלא דשם כ' כן בדעת ר"י. ע"ש.

מעשר שני עצמו" הוא מפני „שכבר נגמר מצותו[21] ושוב אינו נפדה"[22].

ג) לפירוש הא' (ברדב"ז) בדעת ה־רמב"ם, דזה שלקוח בכסף מע"ש אינו נפדה הוי בכלל טפל חמור מן העיקר (ולא כהטעמים דלעיל ש„האי לא מיקרי טפל חמור מן העיקר") — י"ל (כאופן הג' דלעיל) שדין פדיון פירות מע"ש הוי מצוה בפ"ע הנגמרת מיד בפדייתם[23] (ולא רק הכשר לאכילת פירות מע"ש בירושלים)[24]. ולכן לא שייך לומר דכאשר קנה פירות בכסף זה הוי כאילו קנאם בירושלים ונגמרה מצותו — כי אין הבאת הכסף ולקיחת פירות בירושלים גמר מצות פדי', אלא הוא חלק מהמצוה הכללית דהבאת פירות מע"ש לירושלים ואכילתם שם (וכנ"ל, שבמצוה זו יש שני אופנים: להביא פירות מעשר עצמן, או להביא הכסף ולקנות הפירות בירושלים). ובמילא, לאחר שפדה פירות מע"ש מיד נגמרה חובת הפדיון[25], ומעתה חל עליו החיוב הכללי להביא הכסף או הפירות הקנויים בו לירושלים כו' (ע"ד החיוב להביא פירות מעשר עצמן לירושלים), וחובת ההבאה והאכילה לא נגמרה עד לאחרי אכילת פירות בירושלים:

ומכיון שאעפ"כ הפירות הלקוחים אינם נפדים כפירות מע"ש עצמם, הרי שהטפל חמור מן העיקר.

ד. ובזה יש לבאר גם כוונת הרמב"ם במ"ש „זה חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר עצמן" — דלכאורה אינו מובן, מה מוסיף הרמב"ם בדברים אלה על עצם הדין גבי לקוח (שפירות ה־נלקחות בכסף מעשר שני אינם נפדים) שכבר כתבו בהלכה שלפנ"ז?

וע"פ הנ"ל יש לומר, שבזה בא ה־

---

21) ועד"ז הוא ברע"ב למשנה מע"ש שם [אלא שפירש כן בפירות שנטמאו, דלדעת ר"י „נקבר — הואיל ונגמר מצותו וקנה פירות ממעות מע"ש שוב לא יפדה"].

22) בקרית ספר אפשר לפרש שכבר נגמר מצותו — היינו מצות פדי' דפירות מע"ש, והוי מצוה בפ"ע. אבל בריטב"א ב"מ (נג, ב ד"ה כרבי יהודה) בתירוץ דברי ר"י „דהתם (גבי סלעים על דינרין (שם מה, א) דלא דריש כסף ראשון ולא כסף שני אלא כסף כסף ריבה) לא נגמר עדיין מעשה המעשר שעדיין לא נגמר פדיונו לגמרי", משמע דהוי מכלל מצות מע"ש, שסיומה הוא הבאתו לירושלים.

23) וי"ל דע"פ הנ"ל יומתק גם מה שמוסיף הרמב"ם (פ"ד ה"ג) ומפרט בהברכה „אשר קדשנו במצותיו וצונו (על פדיון מע"ש)" — ובמקורו (ירושלמי דמאי פ"א ה"ד) ליתא (וראה רמב"ם הל' מעשר ספ"א) — להדגיש שהוא קיום מצוה בפ"ע. אבל להעיר דבהעתקת הברכות ברמב"ם כמה אי־פנים: בכמה מקומות מביא כל נוסח הברכה, גם השם ומלכות, לפעמים כנ"ל „אשר קדשנו כו'", ולפעמים רק סיום הברכה — וראה רמב"ם הל' ברכות פי"א. ואכ"מ.

24) ואולי יש לבאר עפ"ז פסק הרמב"ם ברפ"ד, דכאשר פדה פירות מע"ש בדמיהן, אם לא פירש אלא הפריש מעות בלבד כנגד הפירות דיו ואינו צריך לפרש (כדעת ר' יוסי בפ"ד דמע"ש מ"ז) — כי כיון שדין פדיון הוא בהחפצא דהפירות עצמן, הרי נמצא שהפירות עצמם „עומדים" לפדות, אלא שתלוי ברצון הגברא איזה דין ואופן רוצה לקיים בפירות אלו אי להעלותם לאוכלם או לפדות אותם. משא"כ להפירוש שהוא רק היתר להגברא (כאופן הא' דלעיל) ואינו דין בפירות מע"ש גופא י"ל דצריך לפרש מעשיו כי הפירות מצ"ע אינם עומדים לפדיון. ועפ"ז יש לבאר מה שבדין הנ"ל מתחיל הרמב"ם „הרוצה לפדות", ולא התחיל ע"ד הלשון בכתוב באם לא תוכל להעלותן (וכיו"ב) אז תיפדה כו', כי א) דין פדיון אינו דין בדמוכרח דוקא, ב) הוי דין בגוף הפירות. אבל לכאורה כ"ז אפשר לומר גם לאופן הב' הנ"ל. ועצ"ע. ואכ"מ.

25) היינו שבזה נגמרה המצוה שבפירות מע"ש בריחוק מקום (שהרי לאחרי פדיונם מותרים באכילה בכ"מ).

רמב"ם להדגיש שיש כאן חידוש, שיש חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר עצמן, היינו שכוונת הרמב"ם היא להחידוש דטפל חמור מן העיקר, ובזה מגדיר הרמב"ם הדין דפדיון מע"ש, שהוא כאופן הג' הנ"ל, שיש כאן משום טפל חמור מן העיקר, כנ"ל בארוכה.

ה. אמנם עדיין צריך להבין.

איך אפשר לומר דס"ל להרמב"ם דדין זה (שלקוח בכסף מע"ש אינו נפדה) יש בו משום "טפל חמור מן העיקר" — והרי בגמ' שם[26] מסיק שאין להביא ראי' מדין זה ש"יש טפל חמור מן העיקר", כי "התם לא אלימא קדושתי' למיתפס פדיוני'"[27] [והיינו דזה שאין לפדות פירות הלקוחים בכסף מעשר אינו מחמת החומר שבהם, אלא אדרבה, משום שקדושתם היא קדושה קלה ("לא אלימא קדושתי'") שאין ביכולתה להתפיס את דמי הפדיון]?

בפשטות י"ל:

(א) מכיון שאין זה פסק הלכה אלא (רק ע"ד) טעם הלכה — נקט הרמב"ם הטעם הפשוט יותר (ע"ד המבואר בכללי הרמב"ם[28] שכותב דרשה הפשוטה יותר כו').

(ב) שהרמב"ם ס"ל דזה הוי רק קס"ד בגמרא, אבל למסקנא נקטינן דהוי בכלל טפל חמור מן העיקר[29] (כלשון הרדב"ז "ואשכחנא בכמה דוכתי[30] דטפל חמור מן העיקר").

אבל להסביר יותר יש לומר, דזה שכתבו הרמב"ם כאן הוא משום שתוכן מצות מעשר שני קשור עם כלל זה שמצינו טפל חמור מן העיקר.

ו. נתבאר במ"א[31] החילוק בין בכור למעשר (בהמה), דבכור קדושתו היא מרחם[32] ואינה תלוי' בפעולת האדם: משא"כ קדושת מעשר תלוי' בפעולת האדם, שהאדם מונה את הצאן, ואז נעשה "העשירי"[33] (יהי') קדש"[34], ועד"ז הוא גם במעשר שני, שחלות "קדושתו" היא ע"י מעשה ההפרשה.

והיינו, שבכור הוא קדושה משמיא, ומעשר הוא קדושה הנעשית ע"י האדם.

אמנם בפרטיות יש גם במעשר עצמו ב' ענינים: (א) מעשה האדם שהוא המנין (ההפרשה[35]), (ב) הקדושה משמיא[36] ה־באה לאח"ז.

---

26) זבחים שם (מט, א).

27) וכן הביא רש"י טעם זה בכ"מ בש"ס (פסחים לח, א. ב"מ נג, ריש ע"ב (ד"ה יקבר). סנהדרין קיג, רע"א), שזהו הטעם דר"י שיקבר. וזהו על פי פירושו כאן בזבחים, דהגמ' בא להביא ראי' מר"י. ובדעת רבנן כתב בפסחים שם, דלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה דאלימא למיתפס פדיונו.

28) יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ד.

29) ראה לקח טוב (להר"י ענגל) כלל יז בתחלתו, דמזה דקאמר בזבחים שם ואבע"א כו' "מוכח בהדיא דס"ל להאי שינוי' דאפשר לטפל שיהי' חמור מן העיקר דאל"כ למה לו לאיבע"א הלא די בתירוץ הראשון".

30) אף שבכמה סוגיות איתא דא"א לטפל שיהא חמור מן העיקר — ראה זבחים סג, א. מנחות צא, ב. בכורות יד, ריש ע"ב. וראה לקח טוב שם.

31) ראה לקו"ש חי"ז ע' 333. וש"נ.

32) ראה רמב"ם הל' בכורות פ"א ה"ד.

33) בחקותי כו, לב.

34) ראה בפרטיות לקו"ש שם ע' 333 הערה 10, 11.

35) ראה לשון הרמב"ם ריש הל' מע"ש. סהמ"צ מ"ע קכח.

36) שהרי האדם רק "מונה" (אומר מספר) וקדושה מאן דכר שמי'. ומשמי'א נאמר "העשירי יהי' קודש". וראה רמב"ם הל' בכורות פ"ח ה"ג "שהעשירי מעצמו נתקדש", שם ה"ז "שהעשירי מאליו נתקדש".

ולהעיר דהאינו יודע מתי שבת מונה ששה ימים והשביעי שבת (שבת סט, ב). ואת"ל שצ"ל תפלות

ולפי משנת"ל יש לומר שיש חידוש במעשר שני — שיש בו לא רק מצוה של הפרשה והקדושה הבאה על ידה משמיא, אלא גם מצוה של פדיון (וכנ"ל, שאין זה רק היתר ויכולת בכדי להביא הפירות לירושלים, כ"א דהוי (עוד) דין וחיוב בקיום מצות מע"ש), אשר חלות הקדושה שע"י הפדיון באה ע"י הפדי', פעולת האדם.

וזהו מה שכתב הרמב"ם שיש "חומר בלקוח בכסף מעשר מפירות מעשר עצמן":

"פירות מעשר עצמן" ה"ז קדושה הבאה משמיא, ואילו ה"לקוח בכסף מעשר" ה"ז קדושה הבאה ע"י פעולת האדם (שהאדם פדה את המעשר, ויתירה מזו — חילל אח"כ את המעות על פירות אחרים), וכפי שנמצא האדם ב"ריחוק מקום" (דוקא) מירושלים, קדושה נוספת על קדושת שאר ארץ ישראל (כדבר המשנה[37]).

ואף שבפשטות הקדושה הבאה מ־שמיא היא קדושה יותר מזו שבאה ע"י מעשה האדם, וע"ד ובסגנון רז"ל מעשה האדם היא "קב שלו"[38], קב אחד בלבד, ואינה בערך ל"תשעה קבים"[38] של חבירו (הקב"ה, וכמ"ש רעך ורע אביך אל תעזוב[39]), הקדושה הבאה משמיא — מ"מ יש מעלה ב"קב שלו"[38], מעשה האדם דוקא. והטעם לזה, כי "למעשה ידיך תכסוף"[40], שרצונו ותאוותו כביכול של הקב"ה הוא "לי בנ"י עבדים"[41], לעבודת האדם למטה דוקא, אע"פ שהיא רק "קב אחד".

וכיון שדוקא בקדושה שבאה ע"י מעשה האדם יש מעלה נוספת כנ"ל, לכן יש "חומר בלקוח בכסף מעשר" לגבי "פירות מעשר עצמן" שהיא הקדושה הבאה משמיא. וזהו נוסף על ה"חומר" בעצם הוספת הקדושה ע"י האדם, שע"י שעבר ושנה והוסיף קדושה ה"ז לעי־כובא (דבקדשים "שנה עליו הכתוב לעכב"[42]).

[וזהו גופא הטעם לזה ש"אדם רוצה בקב שלו (עבודה שלו) מתשעה קבים של חברו (הקב"ה)" — כי דוקא בזה הוא התאווה שלמעלה[43]. ומזה נשתלשל (ע"ד מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיע[44]) בנוגע לחברו בבני אדם].

ז. ובזה יש לבאר יותר את הטעם לזה שבדברי הרמב"ם (לפירוש הא' שברדב"ז) מודגש הענין ד"טפל חמור מן העיקר" גבי פדיון מע"ש דוקא — כי זהו גם התוכן שב"כלל" ד"אשכחן בכמה דוכתי דטפל חמור מן העיקר":

"עיקר" היא הקדושה שמשמיא, ו־"טפל" — קדושה שע"י מעשה האדם. ויומתק זה שנק' "טפל" לגבי הקדושה שמשמיא, משום שזה שמעשה האדם מקדש — ה"ז בא משמיא, (בכח התורה —) תורה מן השמים.

וזהו מה ש"אשכחן בכמה דוכתי דטפל חמור מן העיקר", וע"ד הענין דחמורים דברי סופרים יותר מדברי

וקידוש אומר "מקדש השבת" — כי שבת מקדשא וקיימא (ביצה יז, א. רש"י ד"ה מקדש השבת — ברכות מט, א).

37) כלים פ"א מ"ח.

38) ראה ב"מ לח, א.

39) משלי כז, י. וראה שמו"ר רפכ"ז. תנחומא יתרו ה. רש"י שבת לא, א ד"ה דעלך.

40) איוב יד, טו.

41) ויקרא כה, נה.

42) פסחים סא, א. וש"נ.

43) ראה בארוכה לקו"ש שם ע' 335 ואילך.

44) ברכות נח, א. וראה שם הלימוד להלכה שברך ר"ש ברכה בפועל.

תורה[45], אף שדברי סופרים עצמם באים – נלמדים או נרמזים עכ"פ – בדברי תורה.

וי"ל שבלשון "טפל חמור מן העיקר" מרומז גם זה שהחומר וכו' במעשה האדם (טפל) לגבי הקדושה הבאה מ־שמיא (עיקר) – אין זה חומר במעשה האדם מצד עצמו, אלא שבא מן העיקר (משמיא).

(וע"ד המבואר בענין ולשון יפה כח הבן מכח האב[46], שגם כח זה בהבן שהוא יפה מכח האב, בא ונמשך "מכח האב").

ח. ע"פ הנ"ל יש לבאר יותר תוכן החילוק בין שני הפירושים שברדב"ז (בדין שאין פודין פירות הלקוחים בכסף מע"ש) – (א) משום דאשכחן דטפל חמור מן העיקר, (ב) משום שנחשב כאילו קנאם בירושלים – די"ל שהם שני ענינים (ושלבים) בהעילוי שבקדושה הבאה ע"י מעשה האדם לגבי הקדושה שבאה מ־שמיא:

לפירוש הראשון, שהלקוח בכסף מע"ש הוא "טפל" לגבי פירות מע"ש עצמם – נמצא, שהקדושה הבאה ע"י מעשה האדם היא טפל לגבי הקדושה שמשמיא, שהיא ה"עיקר"; אלא שכיון ש"למעשה ידיך תכסוף", לכן יש "חומר" ומעלה במעשה האדם לגבי הקדושה שמשמיא – טפל חמור מן העיקר.

משא"כ לפירוש השני שברדב"ז (דפירות הלקוחים בכסף מע"ש "הרי זה כאילו קנאם בירושלים") – אין הלקוח בכסף מע"ש "טפל", אלא אדרבה, יש בו העילוי דגמר ושלימות קדושת מע"ש, "הרי זה כאילו קנאם בירושלים" (ששם מתקדשים הפירות באופן (ע"ד קדושת הגוף) שאא"פ לפדותם).

וזהו שלב שני בהעילוי שב„מעשה ידיך" של האדם, שבמעשה האדם גופא יש המעלה ד„קב שלו" (הקדושה הבאה ע"י מעשה האדם), וגם ה„תשעה קבים של חבירו", שזוהי שלימות העילוי שב־מעשה האדם, שאין כאן שתי קדושות נפרדות, הקדושה שע"י מעשה האדם וה־קדושה שמשמיא, אלא הן נעשות קדושה אחת,

וי"ל כי זה ש„למעשה ידיך תכסוף" הוא מפני דישראל וקוב"ה הם כולא חד, כביכול[47].

ומטעם זה, גם פעולת ומעשה האדם כשהוא "בריחוק מקום", והתלוי' (לכ־אורה) לגמרי בהאדם – "הרי זה כאילו קנאם בירושלים", "יראה שלם"[48], תכלית שלימות הקדושה.

ויש לומר, שענין זה נרמז בשני הקצוות שבמעשר שני בכלל:

מחד גיסא "ממון גבוה הוא שנא'[49] לה' הוא (ו)לפיכך אינו נקנה במתנה כו' ואין מקדשין בו את האשה ואין מוכרין אותו כו'"[50], ומאידך – מצות אכילתו היא לא לכהנים או ללויים וכיו"ב, כ"א שהבעלים עצמן אוכלים אותו,

כי במצות מע"ש מתאחדים ב' ה־קצוות: הקדושה של גבוה, וזה עצמו – בקדושת דמעשה האדם גופא.

(משיחת ש"פ ראה תשמ"ד)

---

45) ראה סנהדרין פח, ב (במשנה). וראה גם ירושלמי ברכות פ"א ה"ד. וש"נ.

46) שבועות מח, סע"א (וש"נ). וראה המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 93 (סה"מ תרנ"ז ע' רסט) ואילך. ועוד.

47) ראה לקו"ש חי"ב ע' 75 ואילך.

48) תוד"ה הר תענית טז, א. וראה תוד"ה כי מציון ב"ב כא, א (מספרי). וראה לקו"ש חט"ו ע' 234 בהערות.

49) בחקותי כז, ל.

50) רמב"ם שם פ"ג הי"ז.